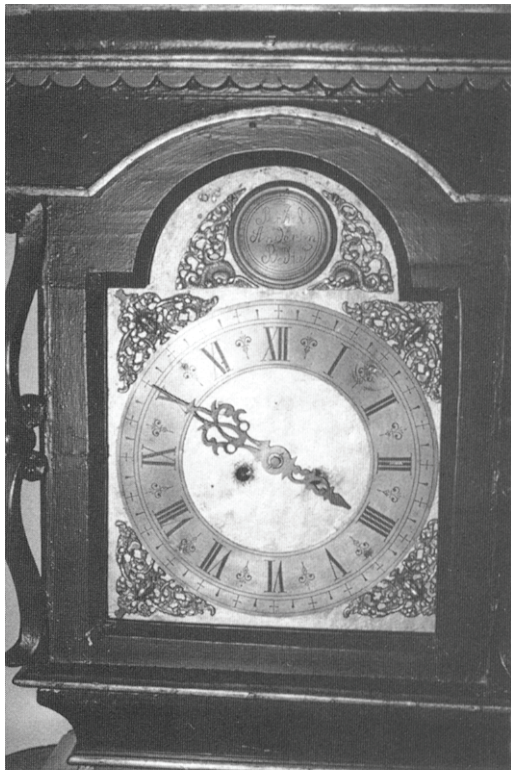

Årets gang på Heltborg Museum

Af Jytte Nielsen, Heltborg Museum

Thy har i flere århundreder været begunstiget med dygtige urmagere, som har efterladt flere fine urværker her i landsdelen. Det var derfor naturligt at lave en udstilling netop med gamle ure fra Thy. I samarbejde med urmager Peder Overgård fra Koldby blev der således dette forår samlet ure fra andre museer og fra private, så udstillingen "Tidens Gang" kunne åbne i maj måned.

Urskive på urmøbel fra Bedsted

At måle tiden i timer, minutter, og sekunder er en forholdsvis ny tradition. Tidligere fulgte men årets gang og døgnets rytme. Man stod op ved hanegal eller daggry og gik i seng ved solnedgang. Om sommeren var dagene lange og om vinteren var de korte. "Maveuret" var sikkert mere brugt end i dag, hvor man spiser "til tiden".

I middelalderen kom soluret for alvor i brug. På klostrene havde man brug for at bede på de rigtige tidspunkter. Bedetiderne var tertia, sexta, nona og vespera, det vil sige kl. 9, 12, 15 og 18. Her i Sydthy har vi et af landets fornemste eksemplarer af et solur, nemlig på sydvæggen på Vestervig Kirke. Det var også på klostrene at de første "rigtige" ure blev laget i slutningen af 1300 tallet. Disse ure kunne dog kun vise timer -

minutangivelsen kommer først flere hundreder år efter. Folk havde ikke selv et ur, men på byens kirketårn, som kunne ses i hele byen, opsattes et tårnur.

I slutningen af 1500 tallet vinder stueuret indpas, og præcisionen bliver nu et ideal for borgerne – "han er så regelmæssig som et klokkeværk".

I løbet af de sidste godt hundrede år er uret blevet så almindeligt, at enhver dansker har mindst et ur. Alt regnes efter uret - busafgange, åbningstider, TV-programmer og spisetider.

Tre thylandske urmagere

I Knud Aagaards beskrivelse af Thy fra året 1802 skriver han følgende om urmagerne her: "Gode Urmagere har Landet ikke manglet, hvorfor og næsten hver Bonde er forsynet med en Stueur". En del af disse stueure kunne meget vel være fremstillet af Peder Jensen (Knorborg) i Bedsted. Han blev født den 17/12 1745 i Bedsted og døde den 30/6 1818, også i Bedsted. Han var søn af skrædder Jens Jensen og Maren Jensdatter. Ved folketællingen i hhv. 1787 og 1801 blev han opført som husmand og urmager i Bedsted. Han lavede bl.a. en del 8 døgns standure. På udstillingen vistes to urværker, som er udgået fra hans værksted.

Men udstillingens absolutte klenodie var et urmøbel fremstillet af Bertel Andersen. Det smukke urmøbel er ganske unikt, men er efter al sandsynlighed snedkereret og malet af Bertel Andersen selv. Møblet er på en gang både ur, skænk, og chatol. Det er smukt dekoreret og stilmæssigt må det nærmest karakteriseres som provins rokoko. På skænklappen er der et spejlmonogram. JBD står der, måske Johanne Bertels Datter. I så fald er møblet måske lavet til hans egen datter. Bertel Andersen blev født i Bedsted i 1765, som søn af Anders Brydberg og hustru. Ved folketællingen i 1801 opførtes han som husmand og urmager i Heltborg. Han har lavet flere ure, bl.a. lavede han i 1797 et standur på Nr. Hedegaard (Thorning Hedegaard) i Visby Sogn. Flere af urene har kun en viser, nemlig timeviseren. De fleste mennesker havde ikke brug for at kunne aflæse minutterne på deres stueur. Urmøblet står til daglig på Thisted Museum, og er skænket af Sparekassen Thy.

Urnøblet fra Bedsted.

Ure fremstillet af Peder Jensen, Bedsted.

Møblet blev fundet hos en antikvitethandler i København i 1970'erne, og møblets historie kendes ikke nærmere.

Udstillingen bød også på en del værktøj til urfremstilling. Blandt det mere specielle og ældre værktøj var en delemaskine. En delemaskine blev brugt til fremstilling af tandhjul, og på maskinen står der Anders Heede 1764, så den har formodentlig tilhørt Anders Heede Christensen, der også lavede standuret i Vester Vandet Kirke. Anders Heede blev født i Skårhede, Vang Sogn i 1724 og døde i Øster Vandet i 1784. Han havde 13 børn og 5 af sønnerne blev uddannet som urmagere.

Kunst på museet

Traditionen tro har Sydthy Kunstforening afholdt to udstillinger på museet i det forløbne år. I efteråret var det en udstilling om Ny Nordisk Kunst. Det var tekstilkunst, maleri, grafik, glasdesign m.m., og samtidig viste museet i samarbejde med Foreningen Norden en udstilling om Norden, kaldet "På sporet af Norden". Det var en plancheudstilling, som havde tekster af Ebbe Kløvedal Reich. Samarbejdet bød også på et foredrag med journalist Claus Jakobsen om

"Nordisk livssyn i et nyt Storeuropa". Det var et utrolig inspirerende og tankevækkende foredrag, som nok kunne sætte tankerne i sving.

Forårets kunstudstilling havde titlen "Kirke og kunst", og her skal Sydthy Kunstforening have en stor ros for en meget flot og aktuel udstilling om kirkekunst. Landets førende kunstnere var repræsenteret med skitser til udsmykningsforslag eller regulære værker til kirkeudsmykning. Der vistest værker af Peter Brandes, Svend Boe Hauggaard, Erik Heide, Niels Helledie, Berit Hjelholt, Ulrich Røssing, Liv Stange, Arne Haugen Sørensen og Jens Urup. Udstillingen blev åbnet af biskop Søren Lodberg Hvas, som bl.a. sagde: "Det er ikke nogen hemmelighed, at just forholdet "kirke og kunst" undertiden har udfordret tempera-menterne og fundet udtryk i stærke meningsudvekslinger" og videre sagde han: "det er derfor mit håb, at denne udstilling vil være et inspirerende bidrag til samtalen om spændingsfeltet mellem kirke og kunst". Set i bakspejlet må det siges at være lykkedes, idet mange mennesker så udstillingen, blev berørt deraf og således også nødt til at forholde sig til de udstillede værker og tankerne bag.

Lommeur med Vestervig Kloster indgraveret.

Musik på museet

Dette forår bød på to koncerter på museet. I april måned gæstede duoen "We are" museet.

Gruppen spiller ny rytmisk musik, og museet var blandt mange andre museer udvalgt i en turne, hvor nye spillesteder blev afprøvet. Så den store Jens Søndergaard sal fyldtes for nogle timers vedkommende af forrygende musik.

I juni måned havde museet besøg af Teutonerkoeret fra Snedsted, og her blev der sunget og spillet både ny og gammel musik. Forhallen var tæt pakket af dels de mange kormedlemmer dels af de mange tilhørere som havde valgt at lægge vejen forbi.

Jernaldergården

Også denne sommer er der blevet arbejdet på jernaldergården, og i skrivende stund er huset næsten tækket færdigt. I løbet af foråret blev tørvevæggene bygget færdige, og så gik tækningen igang, og det arbejde skal være afsluttet først på efteråret, så vinteren kan bruges til indretning af huset, samt få fremstillet inventar, så huset

kan tages i brug næste sommer. I sommerens løb har der været livlig aktivitet på jernalderpladsen, og som noget nyt har vi denne sommer forsøgt os med trækulsbrænding samt bygget en ovn til at brænde keramik i. Der er desuden blevet udvundet jern, smedet, garvet skind, plantefarvet, lavet keramik samt bagt i hundrevis af fladbrød over bålet.

Når langhuset er færdigt er det planen at der skal bygges yderligere to småhuse i de kommende år.

- Og meget andet

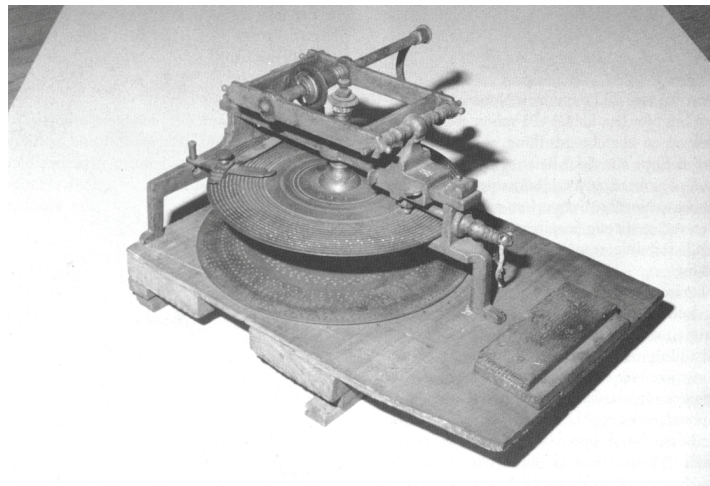
De mange faste aktiviteter på museet fortsætter. Der har således også sidste vinter været foredragsrækker både indenfor kunst - og kultur - alt sammen i samarbejde med områdets foreninger.

Billedskolen for børn er fortsat og resulterede i foråret i en udstilling med børnenes værker, men der er tillige startet en billedskole for voksne, foreløbig er der afholdt 3 lørdage med akvarel, maleri og portrættegning.

Julemarkedet er også kommet for at blive, grafikbyttedagen ligeså og i det kommende efterår bliver der historisk værksted ved jernaldergården, idet der hver dag i september måned kommer en skoleklasse på besøg. I dagens løb skal børnene så arbejde med madlavning, håndværk og husflid som i jernalderen.

Når der til stadighed sker en øgning i aktiviteterne skyldes det ikke mindst den store opbakning museet får fra befolkningen, i form af hjælp, gode ideer og støtte. Til alle - tak for opbakningen.

Kilde: Sydthy Årbog 1997, side 97-100.

Anders Heedes delemaskine fra 1764. Tilhører Herning Museum.